

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

СХВАЛЕНО:

Вченою радою Сумського НАУ
Протокол № 19 від 02.05 2025 р.

ВВЕДЕНО В ДІЮ:

Наказом ректора Сумського НАУ
№ 200/аг від 04.05 2025 р.

ПОЛОЖЕННЯ

**про кваліфікаційні роботи в
Сумському національному аграрному університеті**

ЗМІСТ

1	Загальні положення	3
2	Види кваліфікаційних робіт	5
3	Обсяг, структура та зміст та кваліфікаційної роботи	7
4	Порядок виконання кваліфікаційної роботи (етапи)	12
5	Керівництво та рецензування	14
6	Вимоги до академічної доброчесності	15
7	Вимоги до оформлення кваліфікаційної роботи	16
8	Вимоги до розміщення кваліфікаційних робіт в електронному репозиторії	17
9	Прикінцеві положення	18
10	Додаток А – Титульний аркуш	19
11	Додаток Б – Завдання на кваліфікаційну роботу та календарний план	20
12	Додаток В – Анотація	22
13	Додаток Г – Зміст	24
14	Додаток Д – Вступ	25
15	Додаток Е – Форма самооцінювання	26
16	Додаток Є – Відгук керівника	27
17	Додаток Ж – Подання	28
18	Додаток З – Рецензія	39
19	Декларація И – Академічної доброчесності	30

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

- 1.1. Положення про кваліфікаційні роботи у Сумському національному аграрному університеті (далі – Положення) визначає вимоги до змісту, структури, обсягу кваліфікаційних робіт студентів, що виконуються у Сумському національному аграрному університеті, а також регламентує порядок підготовки кваліфікаційної роботи (для здобуття освітніх ступенів бакалавра та магістра), порядок її оцінювання та організаційний супровід.
- 1.2. Положення розроблене на підставі: Закону України «Про освіту», Закону України «Про вищу освіту», Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій», Положення про організацію освітнього процесу у Сумському національному аграрному університеті, Положення про порядок перевірки академічних текстів на унікальність у Сумському національному аграрному університеті.
- 1.3. Це Положення є рамковим документом, що визначає єдині вимоги до виконання кваліфікаційних робіт в межах політики та процедур забезпечення якості в Сумському національному аграрному університеті (далі – Університеті). Факультети мають сформувати власні рекомендації щодо виконання кваліфікаційних робіт в межах вимог, визначених цим Положенням, врахувавши особливості спеціальностей та освітніх програм, за якими ведеться підготовки здобувачів на цих факультетах.
- 1.4. Кваліфікаційна робота виконується студентом самостійно під консультативним керівництвом науково-педагогічного працівника і являє собою оригінальне дослідження та/або вирішення спеціалізованих завдань, актуальних прикладних (практичних) задач, здійснення інновацій через узагальнення традиційного розуміння теоретичних та/або практичних питань відповідно до теми кваліфікаційної роботи (проекту) та характеру навчальних цілей, передбачених відповідним рівнем Національної рамки кваліфікацій, стандартом вищої освіти, освітньою програмою.
- 1.5. Кваліфікаційна робота має забезпечувати досягнення програмних результатів навчання, передбачених освітньою програмою для відповідного освітнього компонента.
- 1.6. Кваліфікаційна робота виконується мовою, якою здійснюється навчання на освітній програмі (розділ «мова навчання» у профілі освітньої програми).
- 1.7. У цьому положенні терміни вживаються у такому значенні:
 - 1.7.1. Кваліфікаційна робота – це академічна письмова робота, спрямована на вирішення вузької проблеми, самостійне дослідження та/або здійснення інновацій, що виконується здобувачем вищої освіти при завершенні навчання за освітньою програмою відповідного рівня вищої

освіти. Вона спрямована на вирішення актуального теоретичного або науково-практичного завдання, яке виконане незалежно з консультативною підтримкою науково-педагогічного працівника у формі письмової роботи (рукопису).

- 1.7.2. Кваліфікаційний проєкт – кваліфікаційне самостійне дослідження та/або вирішення складних спеціалізованих інженерних завдань і актуальних прикладних (практичних) задач, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов, яке виконує здобувач вищої освіти при завершенні навчання за освітньою програмою відповідного рівня вищої освіти. Кваліфікаційний проєкт містить інженерне / економічне / управлінське рішення, необхідне для реалізації проєкту на основі застосування інженерних рішень (розрахунків) / програмних інформаційних продуктів тощо. Він виконується незалежно з консультативною підтримкою науково-педагогічного працівника у формі пояснювальної записки та проєктної конструкторської документації.

2. ВИДИ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ

- 2.1. Кваліфікаційна робота є обов'язковим освітнім компонентом, що представляє самостійний, формально структурований досвід навчання і має узгоджений і чіткий набір результатів навчання, що відповідають певному рівню НРК, визначені навчальні завдання та відповідні критерії оцінювання.
- 2.2. Кваліфікаційні роботи можуть бути передбачені для освітніх програм підготовки бакалаврів, магістрів.
- 2.3. Кваліфікаційна робота бакалавра як обов'язковий компонент освітньої програми підготовки бакалавра являє собою практично-орієнтоване завдання виконане самостійно з консультативною підтримкою керівника у формі письмової роботи.
- 2.4. Мета кваліфікаційної роботи бакалавра – розвинути у здобувача:
- здатність критично осмислювати теорії, принципи, методи і поняття у сфері професійної діяльності;
 - уміння розв'язувати складні спеціалізовані задачі і практичні проблеми у сфері професійної діяльності або навчання,
 - поглибити когнітивні та практичні уміння/навички, майстерність та інноваційність.
- 2.5. Після виконання кваліфікаційної роботи здобувач має продемонструвати:
- 2.5.1. здатність виконувати навчальні завдання із значним ступенем автономії;
 - 2.5.2. критичне осмислення теорій, принципів, методів і понять у сфері професійної діяльності;
 - 2.5.3. здатність поєднувати набуті у процесі навчання спеціальні знання та уміння для вирішення складних спеціалізованих задач і практичних проблем у сфері професійної діяльності з достатнім рівнем майстерності та інноваційності;
 - 2.5.4. здатність проводити збір, інтерпретацію та застосування даних у відповідній галузі/спеціальності, робити обґрунтовані висновки та формувати судження, що враховують соціальні, наукові та етичні аспекти;
 - 2.5.5. здатність обирати метод та інструменти вирішення поставленого завдання;
 - 2.5.6. уміння формувати письмову роботу та або розробляти креслення відповідно до вимог щодо змісту, структури, оформлення.
 - 2.5.7. здатність презентувати та захищати отримані результати через процедуру прилюдного захисту.
- 2.6. Виконання завдання дослідницького характеру у кваліфікаційній роботі бакалавра не є обов'язковим.

- 2.7. Кваліфікаційна робота магістра** як обов'язковий компонент освітньої програми підготовки магістра являє собою оригінальний внесок у вирішення проблеми через проведення досліджень, реалізованих здобувачем під керівництвом наукового керівника для досягнення визначених освітньою програмою результатів навчання, що відповідають сьомому рівню НРК, у формі письмової роботи.
- 2.8. Мета кваліфікаційної роботи магістра** – розвинути у здобувача:
- спеціалізовані концептуальні знання, що включають сучасні наукові здобутки у сфері професійної діяльності/галузі знань;
 - критичне осмислення проблем у галузі та на межі галузей знань;
 - здатність інтегрувати знання та розв'язувати складні задачі у широких або мультидисциплінарних контекстах.
- 2.9. Після виконання кваліфікаційної роботи магістра та під час її захисту здобувач має продемонструвати:**
- 2.9.1. здатність виконувати навчальні завдання із високим ступенем автономії;
 - 2.9.2. уміння знаходити інформацію відповідно до теми з різних джерел; опрацьовувати та критично осмислювати наукові публікації за обраною темою;
 - 2.9.3. систематизувати та узагальнювати інформацію, виділяти невирішену частину теоретико-методичного або практичного питання, яке вивчає;
 - 2.9.4. уміння використовувати відповідну методологію для перевірки припущень та обґрунтування вирішення теоретичного або практичного питання, яке вивчає;
 - 2.9.5. здатність аналізувати отримані результати дослідження, пропонувати інноваційні рішення, розв'язувати питання теоретичного або практичного характеру за наявності неповної або обмеженої інформації;
 - 2.9.6. здатність робити обґрунтовані висновки на основі проведеного аналізу, розрахунків, прогнозів, обґрунтовувати пропозиції;
 - 2.9.7. уміння формувати відповідну роботу відповідно до вимог щодо змісту, структури, оформлення.
 - 2.9.8. здатність захищати отримані результати через процедуру прилюдного захисту, демонструючи зрозуміле і недвозначне донесення власних знань, висновків та аргументації.

3. ОБСЯГ, СТРУКТУРА ТА ЗМІСТ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

- 3.1.Обсяг освітнього компонента «Кваліфікаційна робота» у навчальних планах має складати не менше 5 кредитів ЄКТС для освітнього ступеня бакалавр, та не менше 10 кредитів ЄКТС для освітнього ступеня магістр.
- 3.2.Обсяг кваліфікаційної роботи залежно від галузі знань, спеціальності та типу роботи повинна складати від 60000 знаків (орієнтовно 35-40 сторінок) до 100000 знаків (орієнтовно 70-80 сторінок) основного тексту роботи. Факультет має сформулювати відповідні вимоги до кваліфікаційних робіт, що мають бути виконані здобувачами, які навчаються за освітніми програмами факультету.
- 3.3.Кваліфікаційна робота має усталену структуру, що повинна відображати логічну послідовність викладення матеріалу і відповідати темі, меті та завданням, які визначені для досягнення мети роботи.
- 3.4.Кваліфікаційна робота повинна містити:
- 3.4.1. титульний аркуш;
 - 3.4.2. завдання;
 - 3.4.3. анотація;
 - 3.4.4. зміст;
 - 3.4.5. перелік умовних позначень, символів, одиниць величин і термінів (за необхідності);
 - 3.4.6. вступ;
 - 3.4.7. основну частину (розділи та підрозділи);
 - 3.4.8. висновки;
 - 3.4.9. список використаних джерел;
 - 3.4.10. додатки (за необхідності).
- 3.5.Вступ, основна частина та висновки є основним текстом роботи.
- 3.6.Усі структурні елементи роботи розпочинаються з нової сторінки.
- 3.7.Титульний аркуш роботи містить: найменування закладу вищої освіти, де виконана робота; назву факультету, кафедри; вид роботи відповідно до освітнього ступеня; тему роботи; прізвище, ім'я, по батькові автора; науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я по батькові наукового керівника; прізвище, ім'я, по батькові рецензента; місто і рік виконання (Додаток А).
- 3.8.Завдання на кваліфікаційну роботу містить: найменування закладу вищої освіти; назву факультету та кафедри; освітній ступінь і спеціальність із зазначенням шифру та назви; гриф затвердження завдання завідувачем кафедри (підпис, прізвище, ініціали, дата); прізвище, ім'я, по батькові здобувача вищої освіти; тему кваліфікаційної роботи; науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я та по батькові керівника роботи; строк подання роботи; вихідні дані для виконання кваліфікаційної роботи; зміст розрахунково-пояснювальної записки; перелік графічного матеріалу (за наявності); підписи керівника роботи та здобувача; дату отримання

завдання; календарний план виконання кваліфікаційної роботи із зазначенням етапів, строків виконання та приміток. Завдання і календарний план друкуються на одному аркуші з обох сторін (Додаток Б).

- 3.9. Анотація кваліфікаційної роботи має бути виконана українською і англійською мовами обсягом: для бакалаврів 150-300 слів, а магістрів 300-500 слів. Анотація має ознайомити зі змістом та результатами кваліфікаційної роботи і являє собою узагальнений короткий виклад її основного змісту. В анотації кваліфікаційної роботи мають бути стисло представлені основні отримані результати проведеної роботи. В анотації також вказуються: прізвище та ініціали здобувача вищої освіти; тема кваліфікаційної роботи; назва освітньої програми та спеціальність (шифр і назва); найменування закладу вищої освіти; місто, рік. Наприкінці анотації наводяться ключові слова, що відповідають основному змісту кваліфікаційної роботи, відображають тематику дослідження та/або здійснення інновацій і дозволяють забезпечити тематичний пошук роботи. Кількість ключових слів становить від п'яти до десяти. Ключові слова подають у називному відмінку, друкують в рядок через кому (Додаток В).
- 3.10. Зміст роботи повинен містити найменування та номери початкових сторінок усіх структурних частин: вступу, розділів, підрозділів та пунктів (якщо вони мають заголовки), висновків, переліку посилань та додатків (Додаток Г).
- 3.11. Перелік умовних позначень, символів, одиниць, скорочень і термінів може бути поданий в роботі (якщо вжита специфічна термінологія, а також використано маловідомі скорочення, нові символи, позначення тощо) у вигляді окремого списку, який розміщують перед вступом або після змісту. Перелік умовних позначень необхідно друкувати двома колонками, в яких зліва за абеткою наводять позначення, а справа – їхню детальну розшифровку. Якщо в роботі спеціальні терміни, скорочення, символи, позначення тощо повторюються менше трьох разів, перелік не складають, а їх розшифровку наводять у тексті при першому згадуванні.
- 3.12. **Вступ.** У вступі зазначається контекст та значення теми роботи через узагальнення традиційного розуміння теоретичних або практичних питань та базової інформації щодо досліджуваної теми. Для цього необхідно:
- 3.12.1. продемонструвати актуальність теми, показавши, що обрана сфера дослідження є важливою, проблемною тощо;
 - 3.12.2. зазначити невирішену частину теоретичного або практичного питання, «розрив» у існуючих дослідженнях обраної проблеми – той аспект, що потребує додаткового вивчення, аналізу,

порівняння, експериментального підтвердження, удосконалення, альтернативного рішення тощо;

3.12.3. визначити мету роботи, об'єкт, предмет та завдання, на вирішення яких сприятиме досягненню мети;

3.12.4. навести методи, методики, технології, що використовується для вивчення теоретичних або практичних питань;

Рекомендований обсяг вступу – 1-3 сторінки (Додаток Д).

3.13. Вимоги до змісту основної частини роботи. Основна частина як правило містить 3 - 5 розділів, конкретні вимоги щодо структури основної частини визначаються факультетом.

3.14. В змісті основної частини роботи наводиться: 1) аналіз теоретичних або практичних питань, що потребують розв'язання; 2) опис методів і методик вирішення спеціалізованих завдань, актуальних прикладних (практичних) задач, дослідження та/або здійснення інновацій; 3) результати розрахунків, аналізу, експерименту, випробування, проектування тощо.

3.14.1. *Аналіз теоретичних або практичних питань*, на вирішення яких спрямована робота. За формою розділ (розділи), присвячені аналізу проблеми, являють собою літературний огляд (аналіз останніх досліджень за тематикою роботи, узагальнення та систематизація існуючих підходів до вирішення задачі/проблеми, на дослідження якої спрямована кваліфікаційна робота) аналіз вихідних даних, узагальнення та систематизація існуючих підходів до вирішення задачі/завдання/питання, на вирішення якої спрямована кваліфікаційна робота (проект). Виконуючи цей розділ (розділи) кваліфікаційної роботи здобувач має продемонструвати розуміння предмета дослідження та основних його складових.

Цей розділ (розділи) має бути аналітичними-описовими. Цим розділом здобувач має продемонструвати критичне мислення, здатність узагальнювати інформацію, для цього необхідно:

- визначити, чому зазначений аспект досліджуваної теми є важливим, а не просто цитувати раніше опубліковані праці;
- робити узагальнення, а не описувати конкретний приклад/приклади;
- виокремлювати основну думку (ідею, ключовий аспект, висновок) праці (серії праць), що розглядається;
- оцінювати, виокремлювати сильні та слабкі сторони, підходу (підходів), аналіз яких проводиться;
- порівнюючи теорії, методи, підходи, виділити їх спільні та відмінні риси, а не просто зазначити, що такі теорії, методи, підходи існують;

- аналізуючи факт (факти), наводити різні його (їх) інтерпретації;
- сформулювати питання, яке впливає з аналізованих робіт і не знайшло відповіді (не розкрито) у цих роботах, або це питання є важливим для конкретного об'єкта дослідження.

Серед публікацій, які аналізуються переважно мають бути ті, що опубліковані не пізніше, ніж за 5 останніх років.

3.14.2. *Опис методів дослідження.* Опис методів і методик вирішення спеціалізованих завдань, актуальних прикладних (практичних) задач, дослідження та/або здійснення інновацій. У цьому розділі (підрозділі) має бути наведено опис методів методів, методик, приладів, інструментів та обладнання причини вибору саме цих методів і методик для вирішення поставлених завдань, опис аналітичного, експериментального, звітного матеріалу, офіційної статистичної звітності, звітності суб'єктів господарювання, зібраних даних тощо.

3.14.3. *Результати аналізу, експерименту, випробування, проєктування тощо.* У розділі (розділах), що містять результати аналізу, експерименту, випробування тощо повинно бути наведено опис отриманих результатів. Усі результати супроводжуються поясненнями, критичним аналізом. Узагальнення отриманих результатів може бути представлено як прогноз, рекомендації щодо покращення умов функціонування об'єкта, його стану, пропозиції щодо удосконалення методів і методик тощо.

3.14.4. *Висновки.* У висновках наводиться короткий виклад основних тематичних складових роботи, синтез основних моментів, пропозиції щодо удосконалення об'єкта дослідження, рекомендації щодо напрямів майбутніх досліджень. Висновки є важливою частиною проведеного дослідження, які повинні демонструвати його значення для галузі знань /спеціальності чи на межі різних спеціальностей. Для цього необхідно:

- виділити основні результати проведеного аналізу, відповідно до поставлених завдань дослідження, виокремивши найбільш важливі або непередбачувані результати;
- навести важливі факти та/або цифри, що демонструють результати проведеної роботи;
- надати обґрунтування того, як проведена робота сприяла вирішенню спеціалізованих завдань, актуальних прикладних (практичних) задач, дослідження та/або здійснення інновацій, виявила нове розуміння та значення для практики чи майбутніх досліджень тощо;;
- визначити, як отримані результати можуть бути застосовані на практиці, демонструючи важливість отриманих результатів;

- зазначити обмеження проведеного роботи по вирішенню спеціалізованих завдань, актуальних прикладних (практичних) задач, дослідження та/або здійснення інновацій.

3.15. *Список використаних джерел* повинен відображати те, що здобувач достатньо обізнаний із тематикою, яку він досліджує; тому має містити не менше 20 джерел, серед яких:

3.15.1. не менше 3 іноземних джерел для кваліфікаційних робіт бакалавра, та не менше 5 для кваліфікаційних робіт магістра;

3.15.2. не більше 5 підручників або навчальних посібників для кваліфікаційних робіт бакалавра; для кваліфікаційних робіт магістра використання підручників не є доцільним, якщо цього не вимагають завдання роботи;

3.15.3. на усі джерела у тексті мають бути посилання, цитування оформлюється згідно вимог – у лапках із зазначенням джерела та сторінки.

4. ПОРЯДОК ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ (ЕТАПИ)

Виконання кваліфікаційної роботи відбувається у декілька етапів:

- 4.1. Етап 1: вибір теми і об'єкта дослідження. Тему здобувач обирає самостійно із запропонованого переліку, або може запропонувати власну тему, погодивши її з керівником роботи.
- 4.2. Формування рекомендованої тематики кваліфікаційних робіт здійснюється випусковими кафедрами за кожною освітньою програмою і розміщується у відкритому доступі на сторінці випускової кафедри. Тематика кваліфікаційних робіт переглядається й оновлюється щорічно та має відображати сучасніші тенденції розвитку відповідної спеціальності чи галузі знань. Стейкхолдери-роботодавці, з якими співпрацює факультет, можуть пропонувати теми, що відображають актуальні практичні проблеми, чи проблеми, що потребують наукового вирішення.
- 4.3. Етап 2: розробка завдання на кваліфікаційну роботу, складання календарного плану її виконання. Завдання має бути сформовано так, щоб після виконання роботи здобувач набув передбачених результатів навчання. Кваліфікаційна робота може виконуватися на замовлення роботодавця. У цьому випадку тема та завдання на кваліфікаційну роботу мають бути погоджені із відповідним роботодавцем. Етап завершується затвердженням завдання завідувачем кафедри або гарантом освітньої програми та підписанням здобувачем декларації академічної доброчесності.
- 4.4. Графік повинен передбачати проміжні ключові дати виконання окремих складових роботи, періодичність та формат консультації з керівником роботи.
- 4.5. Графік має бути складено у такий спосіб, щоб забезпечити здобувачу максимальну підтримку у процесі роботи та умови для успішного виконання кваліфікаційної роботи;
- 4.6. Етап 3: виконання роботи відповідно до затвердженого графіку (опрацювання літератури за обраною темою, формулювання проблеми, що має бути вирішена, проведення досліджень, проектування, розроблення пропозиції тощо), написання тексту роботи відповідно до вимог. Виконання роботи рекомендовано закінчувати самооцінюванням здобувача. Рекомендована форма звіту самооцінювання наведена у додатку Е.
- 4.7. Етап 4: оцінювання керівником, передбачає направлення керівнику та відповідне оцінювання (формативне) із наданням рекомендацій здобувачу. Керівник роботи надає свої рекомендації, які дозволяють успішно виконати завдання кваліфікаційної роботи та досягти

визначених результатів навчання. Після отримання рецензії здобувач доопрацьовує роботу та надає її керівнику на остаточне (сумативне) оцінювання, оцінка якого враховується під час захистку екзаменаційною комісією. Факультетом можуть бути визначені додатково складові та організаційні процедури оцінювання.

- 4.8. Керівник готує відгук (додаток Є) та подання (додаток Ж) за встановленою формою та надає його здобувачу та завідувачу кафедри або гаранту освітньої програми.
- 4.9. Етап 5: перевірка роботи на наявність текстових запозичень відповідно до встановленої процедури.
- 4.10. Етап 6: Рецензування роботи (додаток З) – зовнішнє або внутрішнє (рецензія за встановленою формою).
- 4.11. Етап 7: попередній захист роботи.
- 4.12. У графіку виконання кваліфікаційної роботи обов'язково має бути передбачено період попереднього захисту кваліфікаційної роботи. Для цього робота має пройти рецензування. Попередній захист проходить перед комісією, склад якої затверджує завідувач випускової кафедри зі складу науково-педагогічних працівників з обов'язковою присутністю гаранта освітньої програми, на якій навчається здобувач.
- 4.13. Метою попереднього захисту кваліфікаційної роботи є виявлення членами комісії рівня готовності здобувача та надання йому рекомендацій, як покращити його результати під час процедури захисту.
- 4.14. Для проведення попереднього захисту здобувач повинен подати на випускову кафедру друкований варіант роботи та бути готовим коротко доповісти про основний зміст кваліфікаційної роботи.
- 4.15. Етап 8: прилюдний захист роботи перед екзаменаційною комісією

5. КЕРІВНИЦТВО ТА РЕЦЕНЗУВАННЯ

- 5.1. Керівниками кваліфікаційних робіт призначаються викладачі, що мають досвід у реалізації досліджень за відповідним напрямом.
- 5.2. Керівниками кваліфікаційних робіт магістра можуть бути науково-педагогічні працівники з науковим ступенем та/або вченим званням.
- 5.3. У разі потреби за рішенням кафедри можуть призначатися консультанти зі специфічних питань для виконання завдань кваліфікаційної роботи.
- 5.4. Консультант кваліфікаційної роботи складає графік консультацій із зазначенням часу і місця їх проведення, погоджує його з керівником кваліфікаційної роботи та доводить до відома здобувача; визначає завдання, які необхідно виконати здобувачу, рекомендує здобувачу методи розв'язання питань; інформує керівника про наполегливість та самостійність роботи здобувача, його ставлення до виконання рекомендацій та врахування зауважень консультанта.
- 5.5. Керівник кваліфікаційної роботи зобов'язаний:
 - 5.5.1. сформулювати завдання на кваліфікаційну роботу;
 - 5.5.2. розробити графік виконання кваліфікаційної роботи;
 - 5.5.3. надати здобувачам необхідні консультації, рекомендації щодо необхідної літератури;
 - 5.5.4. надати зворотній зв'язок з метою покращити результати здобувача, взявши до уваги самооцінювання здобувача;
 - 5.5.5. об'єктивно оцінити роботу відповідно до затвердженої форми сумативного оцінювання;
 - 5.5.6. у разі суттєвого відхилення здобувачом від затвердженого графіку виконання кваліфікаційної роботи, керівник повинен письмово поінформувати завідувача кафедри.
- 5.6. Зовнішній рецензент призначається, як правило, зі складу науково-педагогічних працівників інших закладів вищої освіти, висококваліфікованих працівників інститутів Національної академії наук України або інших державних академій, провідних фахівців галузі, представників державних і недержавних підприємств, установ, фахова кваліфікація яких відповідає спеціальності випускників.
- 5.7. Рецензент кваліфікаційної роботи докладно ознайомлюється зі змістом роботи та надає рецензію у друкованому вигляді у визначені терміни.

6. ВИМОГИ ДО АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

- 6.1. Для попередження порушень академічної доброчесності здобувач разом із завданням на кваліфікаційну роботу має підписати декларацію академічної доброчесності, що засвідчує його наміри самостійно та доброчесно виконати роботу та представити результати дослідження на прилюдному захисті, а також те, що він усвідомлює наслідки, які можуть виникати у разі свідомого вчинення ним будь-яких порушень академічної доброчесності, визначених Законом України «Про освіту» (Додаток И).
- 6.2. Кваліфікаційна робота підлягає перевірці на наявність текстових запозичень відповідно до процедури, передбаченої Положенням про порядок перевірки академічних та наукових текстів на унікальність в Сумському національному аграрному університеті. Результати перевірки відображаються у протоколі та/або звіті про результати перевірки. Узагальнений звіт про результати перевірки оприлюднюється на офіційному сайті Університету.
- 6.3. Якщо за результатами перевірки кваліфікаційної роботи відповідно до Положення про порядок перевірки академічних та наукових текстів на унікальність в Сумському національному аграрному університеті виявлено перевищення встановлених граничних значень показників КП1 та КП2, і при цьому Експертною радою визначено, що це перевищення не є академічним плагіатом, висновки Експертної ради за цією роботою оприлюднюються разом із узагальненим звітом про результати перевірки.
- 6.4. У разі якщо кваліфікаційна робота містить високий відсоток текстових запозичень без посилань на джерело(а), з яким(и) виявлено співпадіння (більше 60%, визначеного на основі КП2 згідно Положення про порядок перевірки академічних та наукових текстів на унікальність в Сумському національному аграрному університеті основного тексту роботи) та які не належать до попередньо опублікованих наукових робіт автора, така робота анулюється і повинна бути повністю перероблена.

7. ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ

- 7.1. Оформлення кваліфікаційної роботи повинно відповідати вимогам до звітів про НДР (ДСТУ 3008-2015 Державний стандарт України. Документація. Звіти в сфері науки і техніки. Структура і правила оформлення).
- 7.2. Кваліфікаційну роботу друкують на одній стороні аркуша білого паперу формату А4, шрифт – Times New Roman, розмір шрифту – 14, відстань між рядками 1,5 інтервали (до 30 рядків на сторінці), верхнє і нижнє поля – 20 мм, лівий – 30 мм, правий – 10 мм. Шрифт друку повинен бути чітким. Щільність тексту повинна бути однаковою.

8. ВИМОГИ ДО РОЗМІЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ В ЕЛЕКТРОННОМУ РЕПОЗИТОРІЇ

- 8.1. Усі кваліфікаційні роботи, що були успішно захищені, мають бути обов'язково розміщені в електронному репозиторії.
- 8.2. Протягом двох тижнів після дати захисту кваліфікаційної роботи відповідальна особа, призначена завідувачем кафедри, має надіслати роботи на офіційну електронну адресу працівника бібліотеки, відповідального за їх розміщення у репозитарії.
- 8.3. Робота має бути оприлюднена в електронному репозиторії не пізніше, ніж за 10 робочих днів з дати отримання відповідної роботи на офіційну електронну скриньку відповідального працівника бібліотеки.
- 8.4. Для упорядкування процесу комунікації з факультетами на початок кожного навчального року бібліотека має проінформувати факультети щодо процедури надсилання, інформаційного супроводження тощо.

9. ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

- 9.1. Положення набуває чинності після схвалення Вченою радою Сумського НАУ та підписання ректором наказу про затвердження.
- 9.2. Всі зміни та доповнення до Положення затверджуються наказом ректора.
- 9.3. Відповідальність та контроль за виконанням Положення несуть посадові особи Університету відповідно до їх функціональних обов'язків.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет _____

Кафедра _____

До захисту
Допускається
Завідувач кафедри

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

за _____ рівнем вищої освіти

на тему: « _____ »

Виконав (ла):

ім'я ПРІЗВИЩЕ

Група:

Науковий керівник:

ім'я ПРІЗВИЩЕ

Рецензент:

ім'я ПРІЗВИЩЕ

Суми – 20__

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет
Кафедра
Ступінь вищої освіти
Спеціальність

ЗАТВЕРДЖУЮ:
завідувач кафедри
ім'я ПРІЗВИЩЕ
« ____ » _____ 202__ р.

(підпис)

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу

(ім'я ПРІЗВИЩЕ)

1. Тема кваліфікаційної роботи.
2. Керівник кваліфікаційної роботи.
3. Строк подання здобувачем проекту (роботи).
4. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи.
5. Зміст розрахунково-пояснювальної записки.
6. Перелік графічного матеріалу.

Керівник роботи

підпис

ім'я ПРІЗВИЩЕ

Завдання прийняв до виконання

підпис

ім'я ПРІЗВИЩЕ

Дата отримання завдання « ____ » _____ 202__ р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів	Примітка
1			
2			
3			
...	...	...	...
...	...	...	...

Керівник роботи

підпис

ім'я ПРІЗВИЩЕ

Здобувач

підпис

ім'я ПРІЗВИЩЕ

АНОТАЦІЯ

Прізвище, ім'я, по батькові здобувача «Тема роботи».

Кваліфікаційна робота на здобуття ступеня магістра/бакалавра з _____ за освітньою програмою _____ зі спеціальності _____ . Сумський національний аграрний університет, Суми, 202__.

У кваліфікаційній роботі досліджено теоретичні основи обраної теми, а також практичні аспекти її реалізації в сучасних економічних, правових та соціальних умовах. Проаналізовано актуальний стан проблематики, виявлено основні тенденції та закономірності розвитку відповідної сфери діяльності. Особливу увагу приділено аналізу чинної нормативно-правової бази, сучасних наукових підходів і практичного досвіду. В роботі проведено дослідження ефективності існуючих механізмів, виявлено їх недоліки та запропоновано шляхи удосконалення з урахуванням інноваційних технологій та сучасних вимог. Розроблено практичні рекомендації для підвищення ефективності та результативності процесів у відповідній галузі. Результати дослідження можуть бути використані для вдосконалення державної політики, удосконалення управлінських процесів або впровадження інновацій у практичну діяльність.

Ключові слова: тема дослідження, теоретичні основи, практичні аспекти, нормативно-правова база, аналіз ефективності, інноваційні підходи, рекомендації.

ABSTRACT

Surname, name, patronymic of the applicant «Title of the work». Qualification work for the degree of Master/Bachelor in _____ under the educational program _____ in the specialty _____. Sumy National Agrarian University, Sumy, 202 .

The qualification work explores the theoretical foundations of the selected topic, as well as the practical aspects of its implementation under modern economic, legal, and social conditions. The current state of the issue is analyzed, the main trends and patterns of development in the relevant field of activity are identified. Special attention is paid to the analysis of the existing regulatory and legal framework, contemporary scientific approaches, and practical experience. The study assesses the effectiveness of existing mechanisms, identifies their shortcomings, and proposes ways to improve them, taking into account innovative technologies and current requirements. Practical recommendations have been developed to enhance the efficiency and effectiveness of processes in the relevant sector. The results of the study can be used to improve public policy, optimize management processes, or implement innovations in practical activities.

Keywords: research topic, theoretical foundations, practical aspects, regulatory and legal framework, efficiency analysis, innovative approaches, recommendations.

ЗМІСТ

ВСТУП	8
РОЗДІЛ 1. НАЗВА РОЗДІЛУ	10
1.1 Назва підрозділу	10
1.2 Назва підрозділу	17
1.3 Назва підрозділу	25
РОЗДІЛ 2. НАЗВА РОЗДІЛУ	30
2.1 Назва підрозділу	30
2.2 Назва підрозділу	36
2.3 Назва підрозділу	42
РОЗДІЛ 3. НАЗВА РОЗДІЛУ	50
3.1 Назва підрозділу	50
3.2 Назва підрозділу	54
3.3 Назва підрозділу	59
ВИСНОВКИ	61
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	63
ДОДАТКИ	65

ВСТУП

1. Актуальність теми

Обґрунтування важливості теми дослідження в контексті сучасних тенденцій, проблем і викликів.

Вказівка на наукову, практичну або соціальну значущість обраної тематики.

2. Аналіз стану наукової розробки проблеми

Короткий огляд існуючих наукових підходів, поглядів і джерел.

Визначення наукових прогалин або суперечностей, що потребують подальшого дослідження.

3. Мета дослідження

Чітке формулювання головної мети, яку має досягти автор у межах роботи.

4. Об'єкт дослідження

Загальне коло явищ, процесів або систем, які вивчаються.

5. Предмет дослідження

Конкретні характеристики, властивості чи аспекти об'єкта, на які спрямоване дослідження.

6. Завдання дослідження

Перелік послідовних дій, які потрібно виконати для досягнення мети.

7. Методи дослідження

Визначення наукових підходів, прийомів і методик, що використовуються в роботі.

8. Структура та обсяг роботи

Загальна характеристика змісту роботи: кількість розділів, додатків, таблиць, рисунків, джерел.

Рекомендований обсяг вступу – 1-3 сторінки.

Рекомендована форма самооцінювання кваліфікаційної роботи здобувачом

Критерій	Рівень			Коментар
Огляд літератури побудовано навколо основної проблеми, використано найактуальніші сучасні дослідження за темою, чітко відображено зв'язок між завданнями, поставленими в роботі, та попередніми дослідженнями	+	+	+	
Надана конкретна та точна інформація про методи та дані (кількість, температура, тривалість, послідовність, умови, розташування, розміри тощо), методи пов'язані з іншими дослідженнями.	+	+	+	
Наведено конкретні результати з поясненнями та аналізом, порівняння з результатами інших досліджень, показано чіткий зв'язок проблеми з отриманими результатами,	+	+	+	
Надано пропозиції щодо удосконалення, що підкріплено відповідними обґрунтуваннями (прогноз, модель тощо)	+	+	+	
Висновки містять зв'язок з найважливішими аспектами попередніх розділів, підсумок ключових результатів, продемонстровано зв'язок між цією роботою та наявними дослідженнями зосереджена увага на суттєвих результатах, зазначено їх можливе застосування; подано обмеження, на які слід спрямувати майбутні дослідження.	+	+	+	
Перелік посилань є повним та достатнім для вирішення завдань дослідження	+	+	+	
Робота оформлена повністю відповідно до вимог	+	+	+	
Робота не містить друкарських та граматичних помилок	+	+	+	

Підтверджую, що робота виконана мною самостійно, не містить академічного плагіату. Зокрема, у моїй роботі немає запозичення текстів, ідей чи розробок, результатів досліджень інших авторів без посилань на них, у тому числі буквального перекладу з іноземних мов чи перефразування, що видаються за свій текст, вирваних із контексту тверджень, цитат без лапок, фабрикації (вигаданих) даних чи фальсифікації (вигаданих і модифікованих на догоду бажаному висновку) результатів досліджень.

ВІДГУК на кваліфікаційну роботу

(ім'я, по батькові, прізвище)

на тему: « _____ »

1. Актуальність теми

У рецензії обґрунтовується важливість теми дослідження, її значення для науки, освіти чи практики.

Приклад: Тема кваліфікаційної роботи є актуальною, оскільки...

2. Структура і зміст роботи

Аналізується логічність побудови, відповідність структурних частин (вступ, розділи, висновки), повнота розкриття теми.

Приклад: Робота складається з трьох розділів, які логічно пов'язані між собою...

3. Рівень теоретичної та практичної підготовки

Оцінюється глибина теоретичного аналізу, використання наукових джерел, здатність до узагальнення, застосування методів.

Приклад: Автор демонструє добру обізнаність з теоретичним матеріалом та сучасними дослідженнями...

4. Практична цінність результатів

Визначається, чи можуть результати бути використані на практиці, в подальших дослідженнях, чи містять інноваційні пропозиції.

Приклад: Запропоновані автором рекомендації мають прикладне значення і можуть бути реалізовані в...

5. Загальний рівень виконання роботи та мова викладу

Аналізується якість оформлення, грамотність, стиль викладу, дотримання вимог.

Приклад: Робота виконана відповідно до вимог, матеріал викладено чітко, грамотно, логічно.

6. Зауваження та рекомендації

Формулюються конструктивні зауваження (якщо є), що не знижують загального позитивного враження.

Приклад: Доцільно було б більше уваги приділити...

Кваліфікаційна робота [ПІБ студента] на тему «...» відповідає вимогам, що ставляться до такого виду робіт, і заслуговує на оцінку «__».

Науковий керівник:

науковий ступінь, вчене звання, посада

ім'я ПРІЗВИЩЕ

“__” _____ 202__ р.

СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ПОДАННЯ

голови екзаменаційної комісії щодо захисту кваліфікаційної роботи
Скеровується здобувач освіти _____ до захисту
(ім'я прізвище)
кваліфікаційної роботи за спеціальністю _____

першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівня вищої освіти на
тему: «_____».

Кваліфікаційна робота і рецензія додаються.

Декан факультету _____ ім'я ПРІЗВИЩЕ

Довідка про успішність

Здобувач освіти _____ за період навчання на факультеті
_____ з 20__ року до 20__ року повністю
виконав(ла) навчальний план за освітньою програмою з таким розподілом
оцінок за:
шкалою ECTS: A ____ %; B ____ %; C ____ %; D ____ %; E ____ %.

Диспетчер факультету _____ ім'я ПРІЗВИЩЕ

Висновок керівника кваліфікаційної роботи

Здобувач(ка) _____

Керівник роботи _____

(підпис)

« _____ »

202 року

Висновок кафедри про кваліфікаційну роботу.

Кваліфікаційна робота розглянута. Здобувач(ка) _____

_____ допускається до захисту цієї кваліфікаційної
роботи в ЕК.

Завідувач кафедри _____

«Назва кафедри» _____

ім'я ПРІЗВИЩЕ

« _____ » 2025 року

РЕЦЕНЗІЯ

на кваліфікаційну роботу

(ім'я, по батькові, прізвище)

на тему: «_____»

1. Актуальність теми дослідження

Тематика обраного дослідження є своєчасною та важливою для сучасної науки й практики. У роботі порушуються питання, що мають теоретичне й прикладне значення. *Приклад: Урахування сучасних тенденцій розвитку [галузь] надає дослідженню значущості.*

2. Структура та логіка викладення матеріалу

Кваліфікаційна робота побудована логічно, відповідає вимогам до подібного роду досліджень. Вступ обґрунтовує мету, завдання та методи, основна частина – розкриває зміст, а у висновках зроблено обґрунтовані підсумки. *Приклад: Розділи роботи взаємопов'язані, кожен з них логічно доповнює попередній.*

3. Теоретична база та використані джерела

Автор продемонстрував(ла) глибоке ознайомлення з профільною літературою та сучасними джерелами, належним чином оформив(ла) посилання, застосував(ла) коректну термінологію. *Приклад: У роботі використано понад 30 наукових джерел, зокрема сучасні праці українських і зарубіжних авторів.*

4. Практична значущість дослідження

Отримані результати мають практичне значення, можуть бути впроваджені у [практичну сферу/навчальний процес/професійну діяльність]. *Приклад: Запропоновані рекомендації щодо [конкретна пропозиція] можуть бути використані у діяльності підприємств.*

5. Науковий рівень та самостійність виконання

Робота свідчить про достатній рівень наукової зрілості автора, вміння самостійно формулювати проблеми, аналізувати матеріал та робити висновки. *Приклад: Студент(ка) виявив(ла) здатність до самостійного дослідження, дотримуючись наукової етики.*

6. Зауваження

- [Коротко зазначити технічні/змістовні неточності, якщо є]
- Зауваження не є принциповими і не впливають на загальну позитивну оцінку роботи.

7. Висновок

Кваліфікаційна робота [ШБ студента] на тему «[Назва]» відповідає вимогам, що ставляться до кваліфікаційних робіт, а її автор заслуговує на присвоєння ступеня [бакалавра/магістра] за спеціальністю [назва спеціальності].

Оцінка роботи: відмінно/добре/задовільно (на розсуд рецензента).

Рецензент:

Посада, підприємство

Печатка

ім'я ПРІЗВИЩЕ

“ ” _____ 202__ р.

Декларація академічної доброчесності

Я, _____, студент/ка групи _____ Сумського національного аграрного університету зобов'язуюсь дотримуватися принципів академічної доброчесності під час виконання кваліфікаційної роботи. Я поінформований(а), що у разі порушення мною академічної доброчесності під час виконання кваліфікаційної роботи повинен/нна буду нести академічну та/або інші види відповідальності і до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення академічної доброчесності та етики академічних взаємовідносин, в тому числі, кваліфікаційна робота може бути анульована з наступним відрахуванням із університету.

Також усвідомлюю, що до мене у майбутньому може бути застосована процедура позбавлення ступеня вищої освіти та відповідної кваліфікації, якщо свідомо вчинене порушення академічної доброчесності не буде виявлено під час перевірки кваліфікаційної роботи на наявність текстових запозичень відповідно до встановленої в університеті процедури з використанням ліцензованих програмних продуктів.

*дата**підпис*